

Ewaryst Grodzki
Romuald Gajewski
Irena Górska

INFORMACJE STATYSTYCZNE O WYKORZYSTANIU NAUCZYCIELI
ZAJĘĆ PRAKTYCZNO-TECHNICZNYCH W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH
BYŁEGO POWIATU RYPIŃSKIEGO W LATACH 1965 - 1976

1. W p r o w a d z e n i e

Z dotychczasowych badań¹ wynika, że nauczyciele specjaliści zajęć praktyczno-technicznych są nierównomiernie zatrudnieni w poszczególnych szkołach danego terenu. W niektórych szkołach jest ich nadmiar, a w innych brak. Są szkoły, w których pracuje wystarczająca liczba nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych, a mimo to przedmiotu tego uczą niespecjaliści.

Artykuł ten przedstawia wyniki badań stanu wykształcenia i wykorzystania nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych w mieście i regionie rypińskim w latach 1965-1976. Jest on jednocześnie próbą ustalenia źródeł występujących nieprawidłowości, a także zawiera wnioski wpływające z analizy istniejącego stanu rzeczy.

Uzyskany w wyniku badań materiał może służyć władzom oświatowym jako pomoc w rozmieszczeniu i wykorzystaniu

-
1. Por. W. Iwanowski: Kadry nauczycielskie, PZWS, Warszawa 1968;
W. Iwanowski: Oświata, nauczyciele, liczby, PZWS, Warszawa 1973;
W. Iwanowski: Rozmieszczenie nauczycieli specjalistów w szkolnictwie podstawowym w: Nauczyciel i Wychowanie 1975 nr 3;
T. Malinowski: Kto, gdzie, czego uczy w: Głos Nauczycielski 1972 nr 3;
W artykule wykorzystano także materiały zebrane w pracy magisterskiej J. Lewandowskiego.

kadry specjalistów² oraz ułatwić kierowanie naborem nauczycieli na studia dla pracujących.

W trakcie zbierania materiału posłużono się następującymi metodami: obserwacją, wywiadem i analizą dokumentacji.

Metodą obserwacji posłużono się w celu uzyskania informacji dotyczących zlokalizowania i wyposażenia pracowni zajęć praktyczno-technicznych.

Wywiady z dyrektorami szkół i nauczycielami zajęć praktyczno-technicznych umożliwiły poznanie możliwości optymalnego wykorzystania nauczycieli specjalistów tego przedmiotu, warunków ich pracy oraz trudności, na jakie napotykają.

Na podstawie arkuszy organizacyjnych szkół zebrano dane dotyczące ilości nauczycieli i uczniów w szkołach oraz liczby godzin wykorzystanych przez specjalistów i nie-specjalistów, jak również informacje dotyczące wykształcenia nauczycieli uczących zajęć praktyczno-technicznych.

W roku szkolnym 1965/66 w byłym powiecie rypińskim istniały 53 szkoły siedmioklasowe. Na skutek postępujących zmian organizacyjnych na tym samym terenie po dziesięciu latach było 38 szkół ośmioklasowych, w tym 7 gminnych szkół zbiorczych.

Dla pełniejszego obrazu należy dodać, że w 1976 roku w jednej z wymienionych 38 szkół uczyło się ponad 1000 uczniów, w czterech od 400 do 700, w 23 od 399 do 121 i w 10 poniżej 121 uczniów. Dziesięć ostatnich szkół zatrudniało aż 8 specjalistów zajęć praktyczno-technicznych, w tym jedną osobę z wykształceniem wyższym zawodowym.

---

2. Pojęcie specjalista oznacza tu nauczyciela zajęć praktyczno-technicznych przygotowanego do zawodu co najmniej na poziomie studium nauczycielskiego, dla którego przedmiot ten stanowi jedyne, bądź główną specjalizację.

2. W y k s z t a ł c e n i e   n a u c z y c i e l i z a j ę ć   p r a k t y c z n o - t e c h n i c z - n y c h

W latach 1965/66 - 1975/76 na terenie byłego powiatu rypińskiego systematycznie wzrastała liczba nauczycieli uczących zajęć praktyczno-technicznych z ukończonym SN-em, WSN-em lub WSP, a malała z ukończonym liceum pedagogicznym /por. tabela 1./.

W roku szkolnym 1965/66 na 84 nauczycieli uczących zajęć praktyczno-technicznych 15 miało przygotowanie specjalistyczne, co stanowi 17,86 %. W latach następnych stopniowo wzrastała liczba nauczycieli z ukończonym studium nauczycielskim, w tym specjaliści w zakresie nauczania zajęć praktyczno-technicznych, osiągając w roku szkolnym 1975/76 37,1 % ogółu uczących tego przedmiotu /por. tabela 2./.

Istotnym problemem w szkolnictwie podstawowym jest właściwe rozmieszczenie nauczycieli specjalistów³. Kształtowanie się sytuacji w zakresie zajęć praktyczno-technicznych na terenie Rypina i byłego powiatu ilustruje tabela 2. i 3.

---

3. Por. W. Iwanowski: Oświata, nauczyciele, liczby, PZWS, Warszawa 1973, s. 31.

Tabela 1.

Kwalifikacje zawodowe nauczycieli uczących zajęć praktyczno-technicznych w Rypinie i byłym powiecie rypińskim

Wykształcenie	Rok szkolny											
	1965/66		1971/72		1972/73		1973/74		1974/75		1975/76	
	M	W	M	W	M	W	M	W	M	W	M	W
WSN - wych. techn.							1		1			3
SN - zpt z w. pl.	2	13	3	22	5	24	4	22	4	25	4	23
SN - wych. plast.												
SN - geografia i zpt.				2		2		3		1		
SN - n.p. z zpt		1	2	5	1	10	1	6	1	7	2	7
SN - j. polski	1	1		2		5		4		5		3
SN - j. rosyjski				3		3		4		2		
SN - historia		4		6		5		2		1		3
SN - biologia		3		4		2		2		3		3
SN - geografia		1		5	1	1		1	1	2		4
SN - matemat.		1		3		3		5		4		2
SN - fizyka				2		2		2				1
SN - w. fizyczne				4		4				1		
SN - w. muzyczne				2		4		3		2		2
SN - naucz. przedsz.				1						1		
SN - klasy specjal.			1		1							2
SN - klasy I-IV		1		7		4		3				
SN - kier. rolniczy								1				
WSP - inne kierunki												3
WSN - inne kierunki						2		2		2		2
WKN	1		1		1		1		1		1	
Liceum pedagogicz.	3	52	3	28	1	29	1	22	1	22	1	15
Bez specjal. pedog.				1		1		1		1		
Razem	7	77	10	97	10	101	8	83	9	79	10	71

Tabela 2.

Zatrudnienie nauczycieli specjalistów i niespecjalistów zajęć praktyczno-technicznych w szkołach Rypina i byłego powiatu rypińskiego

Nauczyciele zajęć prakt.-techn.	Rok szkolny											
	1965/66		1971/72		1972/73		1973/74		1974/75		1975/76	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Specjaliści	15	17,86	25	23,36	29	26,13	27	29,67	30	34,09	30	37,04
Niespecjaliści	69	82,14	82	76,64	82	73,87	64	70,33	58	65,91	51	62,96

Tabela 3.

Zatrudnienie nauczycieli specjalistów w szkołach wiejskich powiatu rypińskiego

Lata szkolne	Ilość szkół ośmioklasowych			% szkół bez specjalisty
	Ogółem	Posiadających specjalistów zpt	Nie posiadających specjal. zpt	
1965/66	51	13	38	72,55
1971/72	50	21	29	58,
1972/73	50	23	27	54,
1973/74	47	21	26	55,32
1974/75	42	21	21	50,
1975/76	36	24	12	33,3

Jak wynika z tabeli 3., w latach 1965 - 76 wzrosło zatrudnienie nauczycieli z przygotowaniem specjalistycznym. W roku 1965 istniało 38 szkół nie posiadających specjalisty w zakresie wychowania technicznego, co stanowiło 72,55 %. Do roku 1976 ich liczba zmalała do 12, to jest do 33,3 % ogólnej liczby szkół wiejskich. Korzystną poprawę na tym odcinku w szkołach wiejskich należy przypisać prowadzonej od trzech lat reorganizacji sieci szkół ośmioklasowych.

W jej wyniku powstało na omawianym terenie 7 zbiorczych szkół gminnych oraz 5 zbiorczych szkół ośmioklasowych. W zasadzie reorganizacja ta powinna umożliwić właściwe rozwiązanie problemu zatrudnienia i rozmieszczenia specjalistów wszystkich przedmiotów, w tym również specjalistów zajęć praktyczno-technicznych. Tymczasem powołane dotychczas szkoły zbiorcze nie uporały się jeszcze z prawidłową obsadą i rzeczywistym wykorzystaniem nauczycieli.

Specjaliści w zakresie zajęć praktyczno-technicznych pracują często w szkołach, które nie gwarantują im odpowiedniej liczby godzin tego przedmiotu. W celu uzupełnienia etatu uczą oni innych przedmiotów. W niektórych szkołach zbiorczych zajęć praktyczno-technicznych uczą nauczyciele specjaliści w zakresie nauczania początkowego legitymujący się ukończonym SN-em.

Celem pełniejszego zobrazowania sytuacji należy dodać, iż obecnie jeszcze w dwóch zbiorczych szkołach gminnych nie ma w ogóle specjalistów zajęć praktyczno-technicznych.

Z wywiadów i dyskusji prowadzonych z nauczycielami posiadającymi przygotowanie do prowadzenia zajęć praktyczno-technicznych wynika, że zbyt mało uwagi temu zagadnieniu poświęcała administracja szkolna. Wielu dyrektorów szkół gminnych nie docenia znaczenia zajęć praktyczno-technicznych jako przedmiotu.

3. S t o p i e ń   w y k o r z y s t a n i a   n a u c z y - c i e l i   s p e c j a l i s t ó w   z a j ę ć p r a k t y c z n o - t e c h n i c z n y c h

Poziom pracy szkoły zależy od właściwego wykorzystania nauczycieli specjalistów. W szkołach pracuje wielu absolwentów studiów nauczycielskich, co powinno ułatwić rozwiązanie tego problemu.

Stopień wykorzystania kadry z przygotowaniem specjalistycznym do nauczania zajęć praktyczno-technicznych w szkołach na terenie miasta Rypina przedstawia tabela 4.

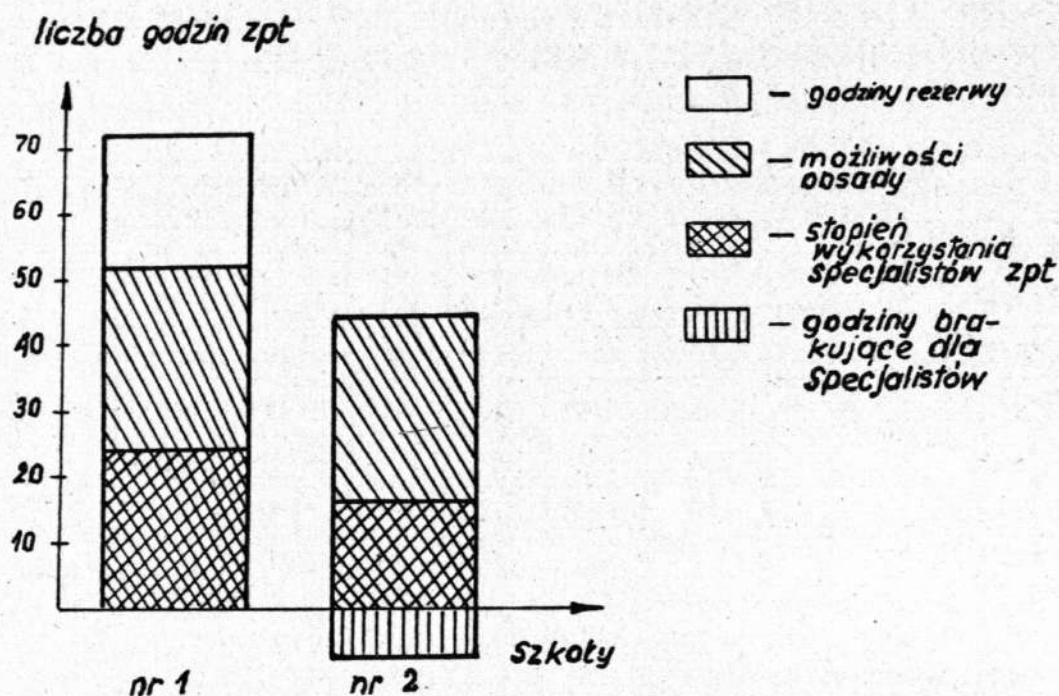
Tabela 4.

Kadra z przygotowaniem specjalistycznym do nauczania zajęć praktyczno-technicznych i jej wykorzystanie na terenie Rypina

Rok szkolny	Liczba specjal. w szkole	Liczba godzin zpt	Możliwości zatrud.		Stopień wykorzyst.		% niewykorzyst. specjalistów
			Liczba	%	Liczba	%	
1965/66	2	93	52	55,91	43	46,24	53,76
1971/72	3	156	78	50,00	40	25,64	74,36
1972/73	5	163	130	85,89	88	53,98	46,02
1973/74	4	99	104	105,05	48	48,48	51,52
1974/75	5	134	130	97,01	54	40,29	59,71
1975/76	4	116	104	89,65	40	34,48	65,52

Dane zawarte w tej tabeli wskazują na znaczny wzrost możliwości zatrudnienia specjalistów w latach 1972 - 76. W roku szkolnym 1975/76 istniała łącznie w dwu szkołach, w których przeprowadzono badania, możliwość zatrudnienia specjalistów w 89,65 %, natomiast w roku szkolnym 1971/72 możliwość ta zawierała się w granicach 50 %. Porównując odpowiednie kolumny tej tabeli nasuwa się uwaga, że procent niewykorzystania specjalistów jest znaczny i waha się w granicach od 46,02 % do 74,36 %. W ostatnim roku szkolnym wynosił aż 65,52 % co budzi pewien niepokój. Należy stwierdzić, że we wszystkich latach objętych niniejszym badaniem wykorzystanie nauczycieli specjalistów było nierównomierne i niewłaściwe.

Można przyjąć, że przeciętnie około 60 % godzin zajęć praktyczno-technicznych nie było prowadzonych przez specjalistów /por. rys. 1./.

Rys. 1. Wykorzystanie nauczycieli zpt w roku szkolnym 1975-76

Szkoła Nr 1 odznaczała się wysokim stopniem organizacyjnym. W roku 1975/76 zatrudniała ogółem 53 nauczycieli /1162 uczniów/, w tym 2 specjalistów zajęć praktyczno-technicznych. Szkoła Nr 2 zatrudniała 36 nauczycieli /627 uczniów/, w tym 2 specjalistów w zakresie zajęć praktyczno-technicznych. Obie szkoły nie wykorzystywały w pełni posiadanych możliwości wykorzystania specjalistów zajęć praktyczno-technicznych.

Stopień wykorzystania tych specjalistów na terenie byłego powiatu rypińskiego w latach 1966 - 1976 przedstawia tabela 5 a, b, c, d, e, f.

Tabela 5.

Kadra z przygotowaniem specjalistycznym do nauczania zajęć praktyczno-technicznych i jej wykorzystanie na terenie byłego powiatu rypińskiego w latach 1965 - 1976:

a/ rok szkolny 1965/66

Wskaźniki	szk o ł y																					
	5	8	12	15	19	20	21	25	30	32	44	45	50									
Liczba specjalistów w szkole	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1									
Liczba godzin etatowych specjalistów	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26									
Liczba godzin zpt w szkole	3	4	4	4	4	5	3	8	12	12	8	4	4									
Liczba godz. zatrudnionych specjalistów	3	4	2	2	2	3	3	6	6	6	5	4	4									
Liczba godz. niewykorzyst. przez specjalist.	-	-	2	2	2	2	-	-	6	6	3	-	-									

b/ rok szkolny 1971/72

Wskaźniki	szk o ł y																								
	3	5	7	8	10	11	12	15	16	17	20	22	26	29	30	32	45	46	47	50	53				
Liczba specjalistów w szkole	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Liczba godzin etatowych specjal.	52	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26				
Liczba godzin zpt w szkole	39	10	8	8	20	12	8	4	8	4	10	10	8	4	18	12	12	8	8	8	4				
Liczba godz. zatrudnionych specjal.	21	10	8	4	12	6	4	4	6	4	-	5	-	4	8	12	7	6	8	8	4				
Liczba godz. niewykorz. przez specjalistow	18	-	-	4	8	6	4	-	-	-	10	5	8		10	-	5	2	-	-					

c/ rok szkolny 1972/73

Wskaźniki	szkoły																									
	3	5	7	8	10	11	12	15	16	17	20	22	25	26	29	30	32	38	45	46	47	48	50	53		
Liczba specjalistów w szkole	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Liczba godz. etatowych specjalistów	52	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26		
Liczba godz. zpt w szkole	40	10	8	8	18	12	10	4	4	4	16	10	16	8	4	19	9	22	10	12	10	4	8	4		
Liczba godz. zatrudnionych specjalist.	20	10	6	4	14	6	4	4	4	4	-	5	14	4	4	-	9	12	6	10	10	4	8	4		
Liczba godz. niewykorzyst. przez specjal.	20	-	2	4	4	6	6	-	-	-	16	5	2	4	-	19	-	10	4	2	-	-	-	-		

d/ rok szkolny 1973/74

Wskaźniki	szkoły																									
	3	5	7	10	11	12	15	16	20	22	26	29	30	32	38	39	45	46	47	50	53					
Liczba specjalistów w szkole	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Liczba godz. etatowych specjalistów	52	26	26	26	52	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26		
Liczba godz. zpt w szkole	42	8	8	14	12	10	4	4	14	8	8	4	16	10	16	8	8	12	10	8	4					
Liczba godz. zatrudnionych specjalist.	20	4	4	14	6	4	4	2	4	4	4	4	-	10	8	4	4	10	10	8	4					
Liczba godzin nie wykorzyst. przez specjal.	22	4	4	-	6	6	-	2	12	4	4	-	16	-	8	-	4	2	-	-						

e/ rok szkolny 1974/75

Wskaźniki	szkoły																									
	3	5	7	10	11	12	15	16	20	22	26	29	30	31	32	38	39	45	46	47	48	50				
Liczba specjalistów w szkole	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1		
Liczba godzin etatowych specjalist.	52	26	26	26	52	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26		
Liczba godz. zpt w szkole	32	8	8	14	12	4	4	4	8	8	8	4	16	10	9	16	10	10	8	8	4	8				
Liczba godz. zatrudnionych specjal.	16	8	4	14	12	2	4	2	4	4	8	4	-	2	9	8	4	6	8	8	4	8				
Liczba godz. niewykorzystanych przez specjal.	16	-	4	-	-	2	-	-	4	4	-	-	16	8	-	8	6	4	-	-	-	-	-	-		

f/ rok szkolny 1975/76

Wskaźniki	szkoły																							
	3	5	18	10	11	12	15	16	20	22	26	29	30	31	32	33	38	39	45	46	47	48	49	50
Liczba specjalistów w szkole	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Liczba godz. etatów specjalistów	52	26	26	26	52	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
Liczba godz. zpt w szkole	48	8	16	16	12	4	8	4	14	8	10	4	24	12	8	4	16	10	10	4	8	4	8	8
Liczba godz. zatrudn. specjalistów	24	6	8	16	12	2	8	4	2	4	10	4	-	6	8	2	8	4	6	4	8	4	8	8
Liczba godz. niewykorzyst. przez specj.	24	2	8	-	-	2	-	-	12	4	-	-	24	6	-	2	8	6	4	-	-	-	-	-

Z analizy danych zamieszczonych w tabeli 5. wynika, że sytuacja w dziedzinie przez nas badanej nie uległa w ostatnim czasie poważniejszym zmianom. W roku szkolnym 1974/75 aż w dziesięciu przypadkach nie wykorzystano w pełni specjaliści, mimo sprzyjających warunków. Podobnie sytuacja przedstawiała się w roku szkolnym 1975/76, kiedy to aż w 12 przypadkach specjaliści w zakresie zajęć praktyczno-technicznych nie przydzielono tej liczby godzin lekcyjnych, którą dysponowała szkoła. Zastanawiający jest fakt, że w szkole nr 30 w ogóle nie uczył zajęć praktyczno-technicznych nauczyciel specjalista.

Sytuację dotyczącą możliwości zatrudnienia oraz stopnia wykorzystania specjalistów w zakresie zajęć praktyczno-technicznych na terenie byłego powiatu rypińskiego ilustruje poniższa tabela.

Tabela 6.

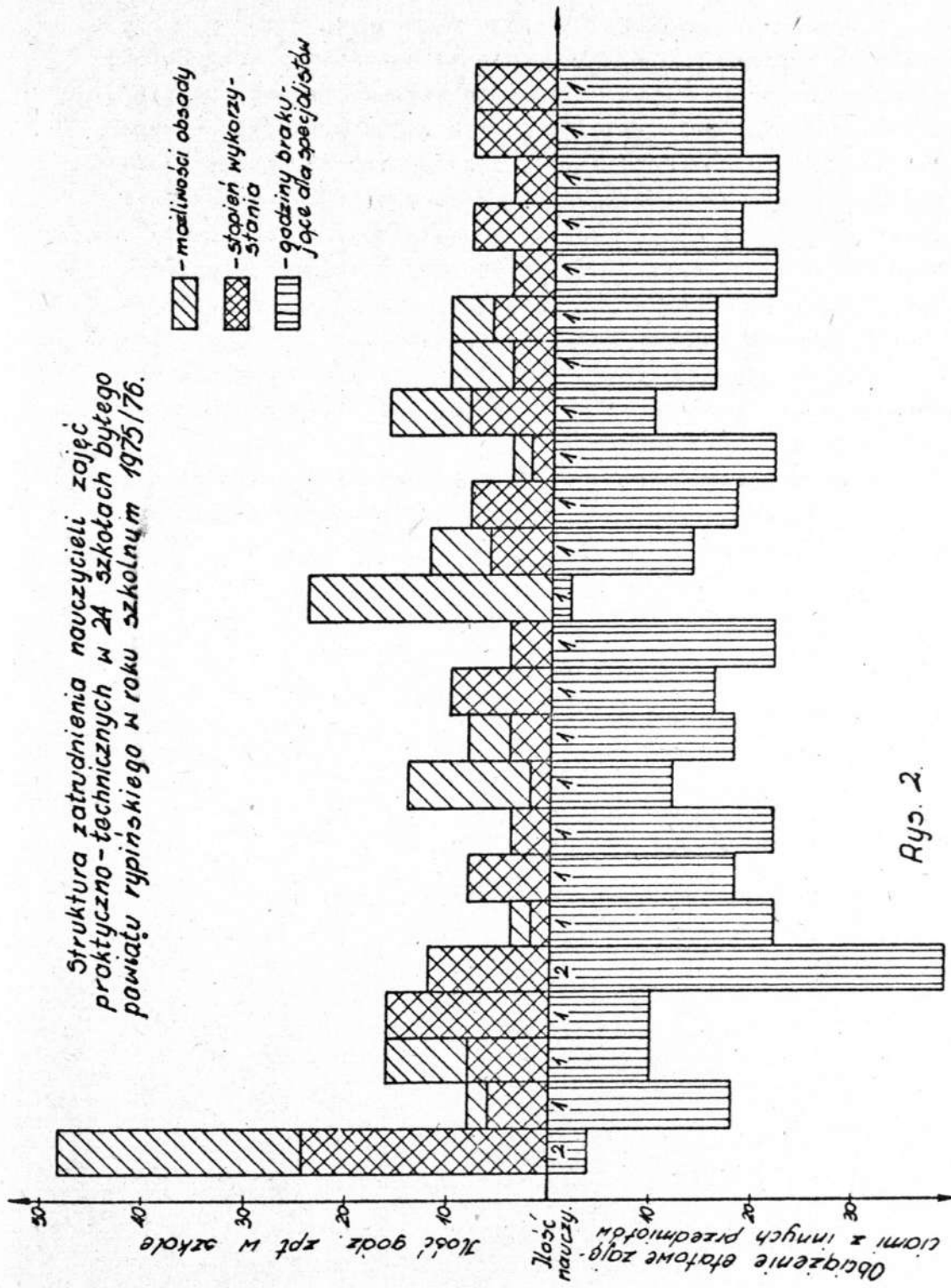
Kadra z przygotowaniem specjalistycznym do nauczania zajęć praktyczno-technicznych i jej wykorzystanie na terenie byłego pow. rypińskiego

Rok szkolny	Liczba szkół	Liczba specjal.	Liczba godz. zpt.	Możliwości zatrudn.		Stopień wykorzyst.		% niewykorz. spec.
				Liczba	%	Liczba	%	
1965/66	51	13	240	338	149,16	52	21,67	78,33
1971/72	50	22	515	572	111,07	141	27,38	72,62
1972/73	50	24	506	624	123,32	162	32,02	68,98
1973/74	47	22	419	572	136,51	132	31,50	68,50
1974/75	42	25	388	650	176,63	139	37,22	62,78
1975/76	36	26	356	676	189,89	166	46,63	53,37

Z danych zawartych w tabeli wynika, iż możliwości zatrudnienia nauczycieli specjalistów były teoretycznie znacznie większe od stopnia ich wykorzystania.

W roku szkolnym 1965/66 specjaliści w zakresie zajęć praktyczno-technicznych wykorzystani byli tylko w 21,67 %. Mimo że wykorzystanie ich z każdym rokiem wzrastało, to w roku szkolnym 1975/76 było i tak stosunkowo małe, bo wynosiło zaledwie 46,63 % /por. rys. 2./.

Struktura zatrudnienia nauczycieli zajęć
 praktyczno-technicznych w 24 szkołach bytego
 powiatu rypińskiego w roku szkolnym 1975/76.

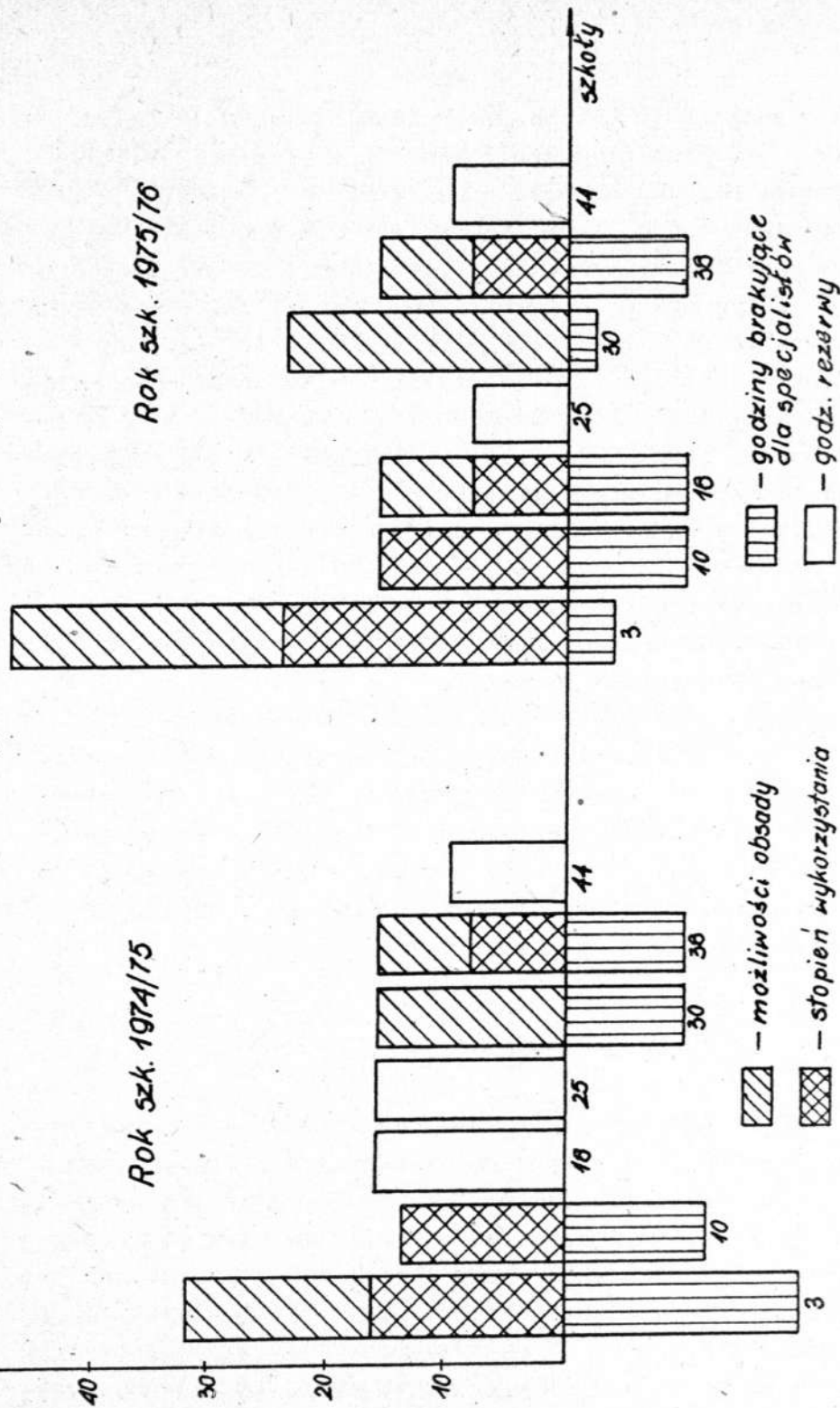
Ryc. 2.

Z rysunku 2. wynika, iż żadna z badanych szkół w byłym powiecie rypińskim nie była w stanie zapewnić pełnego etatu pracującemu w niej specjaliście ze względu na swój stopień organizacyjny, bowiem liczba godzin zajęć praktyczno-technicznych nie przekracza dziesięciu tygodniowo. Należy jednak zaznaczyć, że w szkołach tych specjaliści w większości wykorzystali wszystkie godziny przeznaczone na nauczanie tego przedmiotu. W szkołach wyżej zorganizowanych, gdzie możliwość zatrudnienia jest większa, wykorzystanie specjalistów było stosunkowo mniejsze. Ponadto należy dodać, że w 9 przypadkach nauczyciele zajęć praktyczno-technicznych sprawowali funkcję dyrektorów szkół, dla których etat wynosi 6 godzin tygodniowo.

Sytuację zatrudnienia i wykorzystania specjalistów w latach 1974/75 i 1975/76, w zbiorczych szkołach gminnych obrazuje rysunek 3.

Liczba
godz. zpt

Zatrudnienie i wykorzystanie kadry specjalistycznej zpt
w zbiorczych szkołach gminnych.

Rys. 3.

Z rysunku tego wynika, że w roku szkolnym 1974/75 w trzech badanych szkołach stwierdzono brak specjalistów w zakresie nauczania zajęć praktyczno-technicznych. W jednej ze szkół zatrudniony specjalista nie prowadził ani jednej godziny zajęć, a w szkole posiadającej największe możliwości w tym zakresie jeden z nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych pełnił funkcję gminnego dyrektora szkoły.

W roku szkolnym 1975/76 sytuacja w dziedzinie wykorzystania nauczycieli specjalistów uległa poprawie. Wyniki badań wykazały istotne różnice w możliwościach zatrudnienia specjalistów w szkołach miejskich i wiejskich. W mieście specjaliści w zakresie zajęć praktyczno-technicznych mogli być w pełni wykorzystani i pozostałaby jeszcze rezerwa około 22 godzin. W szkołach wiejskich mała liczba godzin zajęć praktyczno-technicznych nie dawała możliwości pełnego wykorzystania nauczycieli specjalistów.

Ogólnie można stwierdzić, że stopień wykorzystania specjalistów w zakresie nauczania zajęć praktyczno-technicznych był niski zarówno w mieście, jak i na wsi. W ośrodkach wiejskich odnotować należy korzystne zjawisko polegające na zwiększeniu się liczby szkół zatrudniających specjalistów tego przedmiotu. Proces ten jednak postępuje zbyt wolno i to głównie w zbiorczych szkołach gminnych.

4. Uwagi końcowe

W wyniku badań nad stanem wykształcenia i wykorzystania nauczycieli zajęć praktyczno-technicznych można odnotować fakt, że nastąpił znaczny postęp w strukturze ich kwalifikacji. Te korzystne zmiany są głównie skutkiem podnoszenia poziomu wiedzy przez nauczycieli pracujących. Skutkiem tego nastąpił dwukrotny wzrost liczby nauczycieli z wykształceniem powyżej średniego oraz trzykrotne zmniejszenie liczby nauczycieli po liceum pedagogicznym. Mimo to, zachodzi konieczność dalszego uzupełnienia kwalifikacji, gdyż większość specjalistów tego przedmiotu stanowią nauczyciele z ukończo-

nym studium nauczycielskim.

Rozmieszczenie i wykorzystanie nauczycieli z przygotowaniem specjalistycznym w zakresie zajęć praktyczno-technicznych nie może zadowalać. Stanowi więc problem, który wymaga szerszego opracowania naukowego, ponieważ występuje on nie tylko na terenie ziemi rypińskiej, ale w skali całego kraju i związany jest głównie z dotychczasową strukturą organizacyjną szkół. Wydaje się być słusznym postulat T. Malinowskiego, aby nauczyciel pensum swoich zajęć wykonywał w różnych szkołach⁴. Możliwość taka występuje nie tylko w mieście, ale i na wsi. Z badań wynika bowiem, że w niektórych szkołach miejskich i wiejskich jest nadmiar nauczycieli, a w innych brak /por. rys. 1. i 3./.

W oparciu o przeprowadzone badania oraz literaturę można wysunąć następujące postulaty:

1. Zbiorcze szkoły gminne powinny dokonać pełnej specjalistycznej obsady zajęć praktyczno-technicznych. Możliwości takie istnieją, gdyż na badanym terenie wielu specjalistów pozostało w punktach filialnych i nie jest w pełni wykorzystana /por. rys. 2./.

2. Celowe byłoby stworzenie korzystnych warunków specjalistom tego przedmiotu, aby zachęcały ich do przechodzenia ze szkół niżej zorganizowanych do szkół o wyższym stopniu organizacyjnym. Wiąże się to między innymi z zapewnieniem odpowiednich warunków mieszkaniowych.

3. Przy kierowaniu nauczycieli tego przedmiotu na studia należy brać pod uwagę przede wszystkim obecne i przyszłe organizacyjne potrzeby szkoły, w której aktualnie pracują.

---

4. Por. T. Malinowski: Gdzie, kto i czego uczy w: Głos Nauczycielski 1972 nr 33.